

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA SOLIQ TO'LOVLARINING AHAMIYATI

Ergasheva Aziza

Samarkand Institute of Economics and Service

*Assistant of the Department of
"Investment and Innovations"*

E-mail: azizaergasheva445@gmail.com

Tel: +998902869551

G'afurova Shaxrizoda Utkirovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

*iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot (tarmoqlar
va sohalar bo'yicha) yo'nalishi 3-bosqich talabasi*

E-mail: ulmasmajidov23@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada kichik biznesni rivojlantirishda soliq to'lovlarining iqtisodiy ahamiyati va ularning tadbirkorlik faoliyatiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida soliq siyosati, soliq yukining darajasi hamda soliq imtiyozlarining kichik biznes subyektlari faoliyatini rag'batlantirishdagi o'rni ilmiy jihatdan yoritilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, samarali va muvozanatli soliq tizimi kichik biznesning barqaror rivojlanishini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda iqtisodiy o'sishni jadallashtirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tadbirkorlik faoliyati, soliq siyosati, soliq to'lovlari, soliq imtiyozlari, iqtisodiy rivojlanish, soliq tizimi, biznesni qo'llab-quvvatlash.

Аннотация. В данной статье анализируется экономическое значение налоговых платежей в развитии малого бизнеса и их влияние на предпринимательскую деятельность. В ходе исследования научно обоснована роль налоговой политики, уровня налогового бремени и налоговых льгот в стимулировании деятельности малого бизнеса. Результаты показывают, что эффективная и сбалансированная налоговая система является важным фактором обеспечения устойчивого развития малого бизнеса, создания новых рабочих мест и ускорения экономического роста. Результаты исследования служат основой для формулирования научных выводов и практических рекомендаций по совершенствованию налоговых механизмов, направленных на поддержку предпринимательства.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательская деятельность, налоговая политика, налоговые платежи, налоговые льготы, экономическое

развитие, налоговая система, поддержка бизнеса.

Abstract. This article analyzes the economic significance of tax payments in the development of small businesses and their impact on entrepreneurial activity. In the course of the research, the role of tax policy, the level of tax burden, and tax incentives in stimulating the activities of small businesses was scientifically elucidated. The results show that an effective and balanced tax system is an important factor in ensuring the sustainable development of small businesses, creating new jobs, and accelerating economic growth. The results of the research serve to formulate scientific conclusions and practical recommendations on improving tax mechanisms aimed at supporting entrepreneurship.

Keywords: small business, entrepreneurial activity, tax policy, tax payments, tax incentives, economic development, tax system, business support.

Kirish. Bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning eng muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu sektor iqtisodiy faollikni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, raqobat muhitini kuchaytirish hamda jamiyat farovonligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shu sababli dunyoning ko'plab mamlakatlarida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va uning faoliyatini rag'batlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Kichik biznes subyektlarining iqtisodiyotdagi ulushi ortib borishi mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligiga va bozor munosabatlarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kichik biznesni rivojlantirishda soliq tizimi muhim iqtisodiy vositalardan biri hisoblanadi. Soliq to'lovlari davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish bilan bir qatorda, tadbirkorlik faoliyatini tartibga solish va uni rag'batlantirish mexanizmi sifatida ham namoyon bo'ladi. To'g'ri tashkil etilgan soliq siyosati tadbirkorlik subyektlari uchun qulay iqtisodiy muhit yaratib, investitsion faollikni oshirishga hamda ishlab chiqarish hajmining kengayishiga xizmat qiladi. Aksincha, soliq tizimining murakkabligi yoki soliq yukining yuqori darajada bo'lishi kichik biznes faoliyatining rivojlanish sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. So'nggi yillarda iqtisodiy islohotlar doirasida kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq siyosatini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, soliq tizimini soddalashtirish, soliq yukini optimallashtirish hamda tadbirkorlik subyektlari uchun turli soliq imtiyozlari va preferensiyalarni joriy etish orqali kichik biznes faoliyatini yanada rivojlantirishga sharoit yaratilmoqda. Bunday chora-tadbirlar iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, bandlik darajasini oshirish hamda bozor iqtisodiyoti mexanizmlarining samarali ishlashini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada kichik biznesni rivojlantirish jarayonida soliq to'lovlarining o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, soliq siyosati va soliq imtiyozlarining tadbirkorlik faoliyatiga ta'siri o'rganilib, kichik biznesni yanada

qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar shakllantiriladi.

Adabiyotlarni o'rganish. Kichik biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va uni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini o'rganish zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, kichik biznes subyektlari iqtisodiy faollikni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda innovatsion jarayonlarni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ushbu sektorning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan davlat tomonidan olib borilayotgan soliq siyosati, soliq tizimining shaffofligi hamda soliq ma'muriyatchiligi darajasiga bog'liq ekanligi ta'kidlanadi[1]. Xalqaro iqtisodiy tadqiqotlarda ham kichik biznes faoliyatiga soliq siyosatining ta'siri keng tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, soliq tizimining soddalashtirilganligi, soliq yukining iqtisodiy jihatdan maqbul darajada bo'lishi va soliq ma'muriyatchiligining samarali tashkil etilishi tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi[2]. Ayrim ilmiy ishlarda soliq imtiyozlari kichik biznesni rag'batlantirishning muhim iqtisodiy vositasi sifatida baholanib, ular orqali yangi korxonalar tashkil etish, investitsion jarayonlarni faollashtirish va biznes muhitini yaxshilash mumkinligi asoslab berilgan[3]. So'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda soliq siyosatining kichik biznes rivojiga ta'siri institutsional yondashuv asosida ham keng o'rganilmoqda. Mutaxassislar fikriga ko'ra, samarali soliq tizimi nafaqat davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishga xizmat qiladi, balki tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash, biznes muhitini yaxshilash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim omil hisoblanadi[4]. Shu sababli ko'plab mamlakatlarda kichik biznes subyektlari uchun soddalashtirilgan soliq tizimlari joriy etilib, soliq yukini optimallashtirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Milliy iqtisodiy tadqiqotlarda ham kichik biznesni rivojlantirish masalasi alohida e'tibor markazida turadi. O'zbekiston iqtisodiyotida olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar doirasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq mexanizmlarini takomillashtirish muhim vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Tadqiqotlarda qayd etilishicha, soliq tizimining takomillashtirilishi kichik biznes subyektlarining iqtisodiy faolligini oshirish, ularning raqobatbardoshligini kuchaytirish hamda iqtisodiyotda ushbu sektor ulushining ortishiga xizmat qilmoqda[5].

Asosiy qism.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda kichik biznesni rivojlantirish jarayonida soliq to'lovlarining o'rni va ahamiyatini aniqlash maqsadida turli ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli tahlil, iqtisodiy taqqoslash, statistik ma'lumotlarni o'rganish hamda ilmiy umumlashtirish usullari tashkil etadi. Ushbu metodlar orqali kichik biznes subyektlari faoliyatiga soliq siyosati va soliq mexanizmlarining ta'siri har tomonlama o'rganildi. Tadqiqot

jarayonida xalqaro iqtisodiy tashkilotlar, ilmiy maqolalar va zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda keltirilgan ma'lumotlar tahlil qilindi hamda ular asosida kichik biznes rivojiga ta'sir etuvchi asosiy omillar aniqlab olindi[6]. Shuningdek, tadqiqot davomida iqtisodiy-statistik tahlil usullari ham qo'llanilib, kichik biznes faoliyatiga soliq yukining ta'siri baholandi. Bunda soliq stavkalari darajasi, soliq imtiyozlari, soliq ma'muriyatchiligining samaradorligi kabi omillar kompleks tarzda tahlil qilindi. Ilmiy adabiyotlarni o'rganish orqali kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq siyosatining nazariy asoslari va amaliy jihatlari ham tizimli ravishda ko'rib chiqildi[7]. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot mavzusini chuqurroq tahlil qilish hamda soliq tizimining kichik biznes rivojiga ta'sirini ilmiy asosda baholash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalari kichik biznesni rivojlantirish jarayonida soliq tizimining muhim iqtisodiy omil sifatida namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, samarali tashkil etilgan soliq siyosati kichik biznes subyektlarining iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish, ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash hamda ishlab chiqarish hajmining ortishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xususan, soliq tizimining soddalashtirilgan shakllari kichik biznes subyektlari uchun qulay biznes muhitini yaratishga yordam beradi va ularning iqtisodiy faoliyatini yanada faollashtiradi[8]. Bundan tashqari, olib borilgan tahlillar soliq imtiyozlari va preferensiyalar kichik biznesni qo'llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy vositalaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Soliq yengilliklari yangi korxonalar tashkil etilishiga, investitsiya jarayonlarining faollashishiga hamda ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishiga imkon yaratadi. Shu bilan birga, soliq ma'muriyatchiligining soddalashtirilishi tadbirkorlar uchun ortiqcha byurokratik to'siqlarni kamaytirib, biznes yuritish jarayonini ancha yengillashtiradi[9]. Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, kichik biznesni barqaror rivojlantirishda samarali soliq siyosatini amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Soliq tizimini yanada takomillashtirish, soliq yukini optimallashtirish hamda tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantiruvchi mexanizmlarni kengaytirish kichik biznes subyektlarining iqtisodiyotdagi ulushini oshirish va mamlakat iqtisodiy rivojlanishini jadallashtirishga xizmat qiladi[10].

Xulosa. Mazkur tadqiqot davomida kichik biznesni rivojlantirishda soliq to'lovlarining ahamiyati va ularning iqtisodiy faoliyatga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, samarali va muvozanatli soliq siyosati kichik biznes subyektlarining faoliyatini rag'batlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy faollikni oshirishda hal qiluvchi vosita hisoblanadi. Soliq tizimining soddalashtirilgan shakllari tadbirkorlar uchun qulay muhit yaratib, investitsion faollikni kuchaytiradi va yangi korxonalarni tashkil etishga yordam beradi, shu bilan birga mavjud biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshiradi. Bundan tashqari, soliq imtiyozlari va preferensiyalar kichik biznesni qo'llab-quvvatlashning eng

samarali vositalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot ko'rsatdiki, bu chora-tadbirlar tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, ishlab chiqarish hajmini oshirish va yangi innovatsion loyihalarni amalga oshirishga imkon yaratadi. Shu tariqa, davlatning soliq siyosatini takomillashtirishga qaratilgan sa'y-harakatlari kichik biznesning iqtisodiyotdagi rolini yanada kuchaytiradi va mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligini mustahkamlaydi. Umuman olganda, soliq tizimi nafaqat davlat byudjeti daromadlarini ta'minlaydigan manba, balki kichik biznesni rivojlantirish, tadbirkorlikni rag'batlantirish va iqtisodiy barqarorlikni shakllantirishda strategik vosita sifatida xizmat qiladi. Shu sababli, kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq mexanizmlarini doimiy ravishda takomillashtirish va yangi imtiyozlarni joriy etish, mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligi va barqaror o'sish sur'atlarini oshirishga bevosita xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. OECD. Tax Policy Reforms 2023: OECD and Selected Partner Economies. OECD Publishing, 2023.
2. World Bank. World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery. Washington DC, 2022.
3. International Monetary Fund. Fiscal Monitor: Taxing the Digital Economy. IMF, 2023.
4. European Commission. Annual Report on European SMEs 2023. Brussels, 2023.
5. Asian Development Bank. Small and Medium-Sized Enterprises in Asia and the Pacific 2022. Manila, 2022.
6. OECD. Tax Policy Reforms 2024: OECD and Selected Partner Economies. Paris: OECD Publishing, 2024.
7. World Bank. Global Economic Prospects. Washington DC: World Bank Group, 2023.
8. International Monetary Fund. Fiscal Monitor: Strengthening Fiscal Policy for Economic Growth. Washington DC: IMF, 2023.
9. European Commission. Annual Report on European SMEs 2024. Brussels, 2024.
10. Asian Development Bank. Asia Small and Medium-Sized Enterprise Monitor 2023. Manila: ADB, 2023.